

Pedestrian pockets miasta dobre i piękne

Pedestrian Pockets Good and Beautiful Cities

Streszczenie

W zakresie idei Nowego Urbanizmu pojawia się termin *pedestrian pockets*. Tym mianem określane są stosunkowo niewielkie miasta-osady, których skalę wyznacza czas maksymalnie 5-minutowego dojścia od najdalszego miejsca zamieszkania do przystanku centralnego, powiązane układem podziemnej kolei szynowej z ponadregionalnym ośrodkiem miejskim. Podstawowy sens idei *pedestrian pockets* to „miasta dla ludzi a nie dla samochodów”. Ich charakter, klimat i nastrój winien przywodzić na myśl miasta dobre i piękne, których wzorca dopatrywali się twórcy Nowego Urbanizmu w formach i strukturach historycznych miast europejskich. Autor bazując na założeniach *pedestrian pockets*, opierając się podobnie jak amerykańscy praktycy Nowego Urbanizmu na wskazaniach Ch. Alexandra, popularyzuje te mało rozpowszechnione, niestandardowe zagadnienia urbanistyczne w ramach prowadzonych zajęć ze studentami, a próbkę efektu tych działań przedstawia w przedmiotowym artykule.

Abstract

As far as the idea of New Urbanism is concerned the term *pedestrian pockets* appears. The term is used to describe relatively small towns – settlements, which scale is marked by reaching it within the time of maximum 5 minutes from the furthest place of residence to the central stop, connected by the system of underground railways with super-regional town center. The basic idea of *pedestrian pockets* is “towns for people and not for cars”. Their character, climate and mood should bring memories of good and beautiful towns, which models have been reflected by the creators of New Urbanism in the historical forms and structures of European towns. The author relying on the principles of *pedestrian pockets*, based similar to American practitioners of New Urbanism on the implications of Ch. Alexander, popularizes this non-standard urban issue which is not widespread during classes conducted for students and the sample of the effects of the research is presented in the subject article.

Słowa kluczowe: urbanistyka, nowy urbanizm; *pedestrian pockets*; miara przestrzeni; przestrzeń wewnętrzna i zewnętrzna

Keywords: urbanism, new urbanism, *pedestrian pockets*, the space dimension, inside and outside spaces

W następstwie negatywnych zjawisk, które charakteryzują się postępującym zwyrodnieniem wielkich miast przejawiającym się przede wszystkim niepohamowanym rozrostem ich przedmieść (w warunkach amerykańskich w postaci *urban sprawl*, w krajach ubogich w wyniku zgoła odmiennych mechanizmów najczęściej w postaci slumsów)¹, ukształtował się w Stanach Zjednoczonych na przełomie lat 80. i 90. nurt tzw. Nowego Urbanizmu, skupiający głównie elitę urbanistów amerykańskich i kręgi entuzjastów. Inicjatorzy i propagatorzy tego nurtu głoszą potrzebę powrotu do źródeł, których upatrują w formach i strukturach historycznych miast europejskich. Z drugiej strony zaś, na tle zróżnicowanych poszukiwań nowych form miejskich, pojawia się w nurcie krytycznym pogląd, że poniekąd, doszukiwanie się w przeszłości kształtu przyszłości utrwała przestarzałe formy miast i nieadekwatne do współczesności, a tym bardziej do przyszłości, sposoby myślenia. Wydaje się, że inklinacje tego typu można by w jakiejś mierze przypisać europejskim kierunkom Nowego Urbanizmu, którego charakterystyczne rozumienie i w pewnym zakresie praktykę przejawiają chociażby dokonania Roba Kriera i Leona Kriera. Amerykańscy urbaniści, Peter Calthope, Andres Dany i Elizabeth Plater Zyberk (założyciele Congresses for The New

As a result of negative phenomena which are characterized by the ongoing degradation of big cities which is particularly reflected by the unstoppable growth of their suburbs (in American conditions in the form of urban sprawls, in poor countries as a result of totally different mechanisms, most frequently in the form of slums)¹, the idea of the so called New Urbanism was created within the 80's and 90's, which was comprised of the elite of American urbanists and circles of enthusiasts. The initiators and popularisers of this idea support the need of coming back to the sources which can be found in the forms and structures of historical European cities. On the other hand, however, in the background of searching for new municipal forms there is a critical view that to some extent trying to find the shape of future in the past only glorifies the old fashioned form of cities and ways of thinking which do not correspond to the contemporary times, not to mention future. It seems that such inclinations could be somehow ascribed to the European concepts of New Urbanism which characteristic perception and to some extent practice are reflected in the works of Rob and

Urbanism w 1993 r.) w zasadzie nie precyzują stylistyki czy oprawy układów miejskich formowanych na zasadach nowego urbanizmu (jak czyni to L. Krier). W zakresie ich inicjatyw i idei pojawia się termin *pedestrian pockets*, adresowany wyraźnie do obszarów podmiejskich. Calthop mianem tym określa stosunkowo niewielkie miasta-osady, (których skalę wyznacza czas, maksymalnie 5-minutowego dojścia od miejsca zamieszkania do przystanku centralnego), rozmieszczone na „pętlowym” układzie komunikacji szynowej (w pierwotnych wersjach tramwajowej), łączącej poszczególne jednostki między sobą w ciąg połączony z dużym ośrodkiem miejskim o charakterze nadrzędnym. il. 1.

Nieomal identyczny schemat ideowy (przypisywany twórcom nowego urbanizmu) napotykamy w znacznie wcześniejszej literaturze przedmiotu, mianowicie w książce J. Hrůza *Teorie Města*². Ten fakt nasuwa przypuszczenie, że lansowana przez teoretyków Nowego Urbanizmu idea jest raczej przypomnieniem, być może odnowieniem i zaadaptowaniem dużo wcześniejszych tego typu pomysłów.

Zasady organizacyjno-przestrzenne oraz uwarunkowania społeczne *pedestrian pockets*, amerykańscy urbaniści Andres Dany i Elizabeth Plater Zyberk precyzują w 13 pkt.³ Jak można się przekonać, w ich treści trudno się doszukać elementów odnoszonych do ładu przestrzennego czy sugerujących określoną stylistykę. Nie ma też w ich zakresie ukierunkowań natury estetycznej. Tych, niejako przez analogię wysnutą z pryncypialnej zasady Nowego Urbanizmu, tj. z „powrotu do źródeł” możemy domyślać się w charakterystycznych założeniach, w skali i klimacie historycznych miast europejskich. Leon Krier sztabarowy przedstawiciel europejskiego nurtu Nowego Urbanizmu, prezentuje w ramach tego kierunku swoiście zinterpretowaną neoklasycystyczną stylistykę form i układów miejskich, uzyskując tym samym specyficzny i, co należy przyznać, jednoznaczny stylowo efekt przestrzenny. W swej książce *Architektura wybór czy przeznaczenie*⁴ podsumowuje niemal 30 lat swoich studiów nad architekturą. Stanowi ona swoiste „wyznanie wiary” jej autora dotyczące kształtowania przestrzeni architektonicznej. Przeprowadzając w niej m.in. systematyczną i dobitną krytykę „myśli modernistycznej” w zakresie urbanistyki za pomocą niezwykle sugestywnej narracji zwiastuje powszechny i nieomal wyłącznie renesans tradycyjnej architektury i urbanistyki. Przechodząc niejako, w toku rozważań nad kształtowaniem przestrzeni miast od tej szczególnej pozycji literatury przedmiotu do stanowiska mniej radykalnego, posłużę się wypowiedzią laureata nagrody Pritzкера z 1994 roku Christiana de Portzamparc prezentującego w tym zakresie zasadniczo odmienne poglądy. „(...) Będąc świadkiem pierwszego kroku człowieka na Księżycu poczułem, że marzymy, aby żyć gdzieś indziej i pomyślałem, że ludzkość już nie potrafi budować miasta lub choćby jego fragmentu, co było kiedyś tak naturalne. W ten sposób zrozumiałem dlaczego chcę budować. Zapominając o licznych teoriach, zacząłem eksperymentować, w jaki sposób nowoczesna architektura może stworzyć nową wizję miasta odpowiadającą naszym czasom. Odtąd traktowałem budynki raczej jak przestrzenie wewnętrzne i zewnętrzne, niż obiekty, choćby nawet piękne. To tak, jakbym pracował nad wnętrzymi, wnętrzymi wewnętrznymi i wnętrzymi zewnętrznymi. Widzę miasto, zewnątrz, jako rozległe zbiorowe wnętrze, któremu trzeba nadać rytm, prze-

Leon Krier. American urbanists, Peter Calthope, Andres Dany and Elizabeth Plater Zyberk (the founders of the Congress for The New Urbanism in 1993) in fact do not specify the style or the setting of municipal systems formed on the basis of new urbanism (similar to L. Krier). Within the range of their initiatives and concepts there is the term *pedestrian pockets*, addressed clearly to suburban areas. Calthop uses this term to call relatively small towns – settlements, (which scale is marked by reaching it within the time of maximum 5 minutes from the furthest place of residence to the central stop,) situated on the “loop” system of railways (in the initial versions streetcars) connecting the particular units together in a system, connected to the big city center of a superior character, picture 1.

Almost identical conceptual scheme (ascribed to the creators of new urbanism) is found much earlier in subject literature, that is, in books of J. Hrůza; *teorie Města*². This fact gives an assumption that the concept popularized by the theoreticians of New Urbanism is rather a reminder, perhaps a revival and adaptation of much earlier concepts of this nature.

The organizational- spatial rules and social conditions of *pedestrian pockets* are specified in point 13 by the American urbanists³: Andres Dany and Elizabeth Plater Zyberk. As one may see, it is difficult to find elements referring to the spacial arrangement or suggesting a particular style in them.

They do not include concepts of esthetic nature either. They, in a way by analogy deriving from the principle rule of New Urbanism that is, from “the return to the sources” might be found in characteristic assumptions, scale and climate of historic European cities. Leon Krier, the main representative of the European stream of New Urbanism, presents within the range of this stream an interpreted, neoclassical style of forms and municipal systems, receiving at the same time a specific and which must be admitted a straightforward spacial style effect.

In his book *Architecture-Choice or Destiny*⁴ sums up almost 30 years of his studies on architecture. It is a real “confession of faith” of its author concerning the development of architectural space. He includes in it among others a systematic and emphatic criticism of the “modernistic thought” within the range of urbanism using very suggestive tools of narration announces common and almost exclusive revival of the traditional architecture and urbanism. Moving in a way, while considering the development of city space from this special item of subject literature to a less radical attitude, I am going to use the opinion of the Pritzker's Prize from 1994 Christian de Portzamparc who presents fundamentally different views. Quotation (...) „Being a witness of the first step of a man on the Moon I felt that we dream to live somewhere else and I thought that humanity cannot build a town any more or at least its part, which used to be so natural. In this way I understood why I want to build. Forgetting about numerous theories, I started experimenting in what way modern architecture may create a new vision of a town which would correspond to our times. Since then I have started treating buildings rather as inside and outside spaces than objects, even if they were beautiful. It is as if I was working on interiors, inside interiors and outside interiors. I can see a town, the outside, as an extensive collective inside which needs to be given rhythm, convert it and live in it”⁵. Sharing to a substantial degree the quoted views of Christian de Portzamparc, connecting them with personal thoughts concepts

kształcić je i mieszkać w nim”⁵. Podzielając w znacznej mierze przytoczone poglądy Christiana de Portzamparc, wiążąc je z osobistymi przemyśleniami w zakresie określonych zagadnień urbanistycznych, staram się łączyć je z praktyką dydaktyczną. Fakt, że niezmiennie interesująca i ciągle otwarta tematyka *pedestrian pocket* nie jest zbyt rozpowszechniona i jest stosunkowo mało eksploatowana, wymaga od nauczającego jak i nauczanych wkraczania w niestandardowe zagadnienia urbanistyczne i podejmowania prób kreacji przestrzeni prawie nieodkrytych, a można powiedzieć za twórcami Nowego Urbanizmu w pewnym sensie na nowo odkrywanych i (co jest jak najbardziej celowe) na nowych zasadach rozwijanych i wzbogacanych. Andres Dany i Elizabeth Plater Zyberk w swej praktyce projektowej w znacznej mierze korzystają ze wskazań Christophera Aleksandra, zawartych w jego *Języku Wzorców*⁶. Ze swej strony tę praktykę mistrzów rozpowszechniam wśród studentów przy okazji tematyki *pedestrian pockets*, co wydaje się przynosić interesujące rezultaty. Prezentując w ramach artykułu pewien niewielki wycinek efektów uzyskanych w ramach prowadzonych ze studentami zajęć, staram się m.in. usankcjonować użycie w tytule artykułu miana *Miasta Dobre i Pięknego*. W ujęciu ogólnym niezaprzeczalnym dobrem tak co do zasady jak i przewidywanych efektów jest podstawowy sens idei *pedestrian pockets* tworzenia „miasta dla ludzi a nie dla samochodów”. Zwartość koncentryczno-dośrodkowego układu urbanistycznego, utrzymanie skali wynikającej z nieprzekraczalnego pięcimi-nutowego czasu dojścia od najdalszego miejsca zamieszkania do przystanku centralnego, zapewniającego połączenie oparte na sprawnej komunikacji szynową z podstawowymi i unikatowymi pozamiejscowymi celami, umożliwia realizację rzeczywistych ludzkich priorytetów zapewniających komfort i wysoką jakość życia w przestrzeni praktycznie wyzwolonej od samochodów. Piękno, będące na ogół efektem twórczej kreacji otoczenia kształtowanego w oparciu o współcześnie pojmowany kanon, jako „miara przestrzeni wywodząca się z tradycyjnych form zamieszkania, oparta na praktycznie niezmiennych skali człowieka, jego odpowiednio stałych preferencjach i możliwościach fizycznych (...)”⁷, nie jest pięknem abstrakcyjnym, ale przenika się i kojarzy z dobrem zmieniając przestrzeń w miejsce. Miejsce to pojęcie mające wiele znaczeń i definicji, jednak w kontekście zamieszkania, uwypatnia swą szczególną cechę polegającą na tym, że jest rozpoznawalne jako bliskie i swoje, a więc wypełnia ludzkie pragnienia na poziomie identyfikacji i przywiązania, budując bardzo osobiste, niezwykle cenne wartości.

PRZYPISY:

⁵ Na kształtowanie nurtu zwanego Nowym Urbanizmem miały głównie wpływ negatywne doświadczenia związane z *urban sprawl* na terenie USA. Zatem zestawienie zjawisk z regionów geograficznych o skrajnie różnej sytuacji, zwłaszcza ekonomicznej nie powinno sugerować analogii co do przyczyn, ale jedynie co do skutków i rozmiarów ciągle nierozwiązywalnych procesów. Na łamach Studiów Regionalnych i Lokalnych Nr 1(19)/2005, zwięźle ujmując to zagadnienie Adam Kowalewski w przytoczonym poniżej fragmencie publikowanego wystąpienia na sympozjum Regional Studies Association Polish Section: Metropolis jako nowe węzły sieci osadniczej, Warszawa, 19 października 2004; (...) „Problemy urbanizacji światowej wymagają nie tylko rozwiązań politycznych. Również aktualne koncepcje urbanistyczne i ekonomiczne miasta nie oferują żadnych racjonalnych rozwiązań i odpowiedzi na pytanie, co dalej z urbanizacją Południa. Jednak wydaje się pewne, że dla większości krajów rozwijających się, w ich obecnej sytuacji ekonomicznej, polityka urbanistyczna oparta na rozwoju metropolii jest błędna i w połączeniu z dramatycznymi rozmiarami ruchów migracyjnych do miast przyspieszy i nie-jako usankcjonuje niekontrolowane rozlewanie się wielkich metropolii w gigantyczne regiony slumsów.”

regarding specified urbanistic issues, I am trying to connect them with teaching practice. The fact that the so much interesting and still open idea of pedestrian pocket is not so widely spread and is relatively little exploited, requires from the teacher and students entering non-standard urban issues and attempting to create spaces almost undiscovered and one could even say following the creators of New Urbanism in a way discovered again and (which is intentional) on new basis and enriched. Andres Dany and Elizabeth Plater Zyberk in their design practice to a large extent use implications of Christopher Alexander included in his „Pattern Language”⁶. As far as I am concerned I popularize this practice of masters among students while discussing the subject of *pedestrian pockets* which seems to bring interesting results. Presenting in the article a small part of the effects achieved within classes conducted among students, I am trying to justify the use of the name “Good and Beautiful Cities” in the title of the article. In general aspect, the undeniable asset both concerning the rule as well as the expected effects is the basic meaning of the idea of *pedestrian pockets* of creating “cities for people and not for cars”. The content of the concentric – centripetal urbanistic system, maintaining the scale of the non-exceeding five minute period of reaching the central stop from the furthest place of residence, providing connection based on reliable rail communication with basic and unique non-resident destinations, it enables one to realise real, human priorities providing comfort and high quality of life in the area practically free from cars. Beauty, which is normally an effect of creative creation of the surrounding formed on the basis of the contemporary standards as “the space measurement deriving from traditional forms of accommodation, based on a practically invariable scale of a man, his relatively constant preferences and physical possibilities (...)”⁷, is not an abstract beauty but it intermingles and it is associated with good changing space into places. Place is a concept which has many meanings and definitions, however, in the context of dwellings, it highlights its special feature, such as, it is recognized as close and own, therefore it fulfills human desires at the level of identification and attachment, building very personal, extremely precious values.

ENDNOTES:

¹ The development of the stream called New Urbanism was mainly influenced by negative experiences connected with urban sprawl on the territory of the USA. Therefore, compiling the phenomena from geographical regions characterised by an extremely different situation, especially economic one, should not suggest an analogy as far as the causes are concerned, but only concerning the results and scope of the processes which have not been solved yet. In regional and Local Studies no. 1(19)/2005, this issue is precisely expressed by Adam Kowalewski in the quotation provided below, which was a part of his speech during the symposium Regional Studies Association Polish Section: Metropolis as new centers of the settlement network. Warsaw, 19 October 2004.

(...) „The problems of world urbanisation do not only require political solutions. Current urbanistic and economic concepts of the city do not offer any rational solutions and answers to the question concerning the urbanization of the South. However, it seems certain that for the majority of developing countries, in their present economic situation, the urbanistic policy which is based on the development of metropolis is wrong and together with the dramatic scale of migration movements to cities it will speed up and somehow approve of the uncontrolled spread of big metropolises into huge regions of slums.”

² Hruža J., *Teorie Města*, Nakladatelství Československé Akademie Věd Praha 1965; Сокращенный перевод с чешского, Л. Б. Мостовой; Теория Города, Иржи Груза, Издательство литературы по строительству, Москва 1972. c. 236.

- ² Hruža J., *Teorie Města*, Nakladatelství Československé Akademie Véd Praha 1965; Сокращенный перевод с чешского, Л. Б. Мостовой; Теория Города, Иржи Груза, Издательство литературы по строительству, Москва 1972. c. 236.
- ³ Idea Pedestrian Pockets, Podstawowe Zasady:
- ⁴ Centralne miejsca skupiające przystanki różnych środków transportu, jako obiekt stanowi akcent w otoczeniu zieleni.
- ⁵ Zabudowa wielorodzinna nie wyższa niż 4 kondygnacje dostępna z centralnego przystanku w zasięgu – max. 5 minutowego dojazdu.
- ⁶ Występowanie zróżnicowanej zabudowy dostosowanej do potrzeb różnych grup wiekowych, stanu cywilnego i różnicowanej sytuacji finansowej mieszkańców.
- ⁷ Sklepy i biura rozmieszczone na obrzeżach zespołów zabudowy, 30% pracujących mieszkańców znajduje zatrudnienie w obrębie *pedestrian pockets*
- ⁸ Podział przestrzeni powinien przewidywać w podwórzach zespołów zabudowy możliwość wynajmu małych jednostek o niskich czynszach, umożliwiających tworzenie miejsc pracy.
- ⁹ Szkoły należy lokalizować w bezpiecznej odległości w strefie ograniczonego ruchu samochodowego.
- ¹⁰ Place zabaw wewnątrz zespołów zabudowy, nie dalej niż 1/10 mili od wyjść z budynków mieszkalnych.
- ¹¹ Sieć wewnętrzna zintegrowana z różnych form transportu zapewniająca wiele połączeń z dowolnego miejsca w celu rozproszenia ruchu.
- ¹² Układ dróg i ulic eliminujący ruch przelotowy. Wąskie ulice obsadzone drzewami, o spowolnionym ruchu. Tworzenie bezpiecznego obszaru dla pieszych i rowerzystów.
- ¹³ Budynki w strefie centralnej *pedestrian pockets*, umieszczone bliżej ulic, - uformowanie stwarzające silniejsze poczucie miejsca.
- ¹⁴ Parkingi i garaże sytuowane poza widokami na główne elewacje.
- ¹⁵ W obrębie centrum i w innych wyeksponowanych miejscach przewidzieć instytucje społeczeństwa obywatelskiego.
- ¹⁶ *Pedestrian pockets* zamieszkuje Wspólnota. Tworzy ona samorząd odpowiadający za siebie. Kwestie dotyczące podatków, utrzymania i bezpieczeństwa są ustalone i przyjęte we Wspólnocie.
- ¹⁷ ESLARP: Walkability&Livability East St Louis Action Research <http://www.estarp.uiuc.edu/la/LA338-S01/groups/e/>
- ¹⁸ Krier L., *Architektura wybór czy przeznaczenie*, ARKADY, Warszawa 2001.
- ¹⁹ Prezentacja laureata nagrody Pritzкера w 1994 roku na portalu Sztuka Architektury pod redakcją: Krzysztofa Soloducha, Anny Cymer, Marty Artman, Krzysztofa Maruda, Anny Gajo, Anny Lipiec www.sztuka-architektury.pl
- ²⁰ Aleksander Ch., *Język Wzorców A Pattern Language*, GEP Gdańsk 2008.
- ²¹ Krzaklewski S., *Kameralność w wielorodzinnych zespołach mieszkaniowych*, praca doktorska, Kraków 2010.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Kowalewski A., *Metropolie jako nowe węzły sieci* / *Regional Studies Association Polish Section osadniczej*, Warszawa, 19 października 2004.
- [2] Hruža J., *Teorie Města*, Nakladatelství Československé Akademie Véd Praha 1965; Сокращенный перевод с чешского, Л. Б. Мостовой; Теория Города, Иржи Груза, Издательство литературы по строительству, Москва 1972, c. 236.
- [3] ESLARP: Walkability&Livability East St Louis Action Research; The New Urbanism: 13 points, <http://www.estarp.uiuc.edu/la/LA338-S01/groups/e/>
- [4] Soloducha K., Cymer A., Artman M., Maruda K., Gajo A., Lipiec A., *Laureat nagrody Pritzкера w 1994* / *The Winner of the Pritzker's Award in 1994*, Sztuka Architektury / *The Art of Architecture* / www.sztuka-architektury.pl
- [5] Krzaklewski S., *Kameralność w wielorodzinnych zespołach mieszkaniowych*, praca doktorska, Kraków 2010.

³ The Concept of Pedestrian Pockets, Basic rules:

- ⁴ A central space where different modes of transport convene. This neighborhood node can either be a green space or a landmark building.
- ⁵ Housing is within a five-minute walking radius of the center.
- ⁶ A variety of housing types to accommodate the needs of different age groups, financial status, and marital status.
- ⁷ Shops and offices are more towards the fringes of the community.
- ⁸ Zoning that allows for small rental units or workplaces to be built in the backyards of homes.
- ⁹ Schools are within a safe walking distance cutting down on vehicle traffic.
- ¹⁰ Playgrounds within a tenth of a mile from every dwelling.
- ¹¹ Networked streets integrated with different forms of transportation provide multiple routes to any destination and disperses traffic.
- ¹² Narrow tree lined streets slow down traffic while creating a safer area for pedestrians and cyclists.
- ¹³ Buildings in the center of the community should be placed closer to the street to create a stronger sense of place.
- ¹⁴ Parking and garages are located out of view of the main façade.
- ¹⁵ Neighborhood centers and other visually important sites provide a place for civic institutions.
- ¹⁶ Community is responsible for governing itself. Issues such as taxation, maintenance, and security, are to be decided within the community.
- ¹⁷ Krier L., *Architektura wybór czy przeznaczenie* / *Architecture – Choice or Destiny*, ARKADY Warsaw 2001.
- ¹⁸ The Presentation of the Pritzker's Award winner in 1994 on the portal The Art of Architecture edited by: Krzysztof Soloduch, Anna Cymer, Marta Artman, Krzysztof Maruda, Anna Gajo, Anna Lipiec www.sztuka-architektury.pl
- ¹⁹ Aleksander Ch., *Język Wzorców A Pattern Language*, GEP Gdańsk 2008.
- ²⁰ Krzaklewski S., *Intimacy in a multi-family residential complex*, PhD thesis, Kraków 2010.

BIBLIOGRAPHY:

- [1] Kowalewski A., *Metropolie jako nowe węzły sieci* / *Regional Studies Association Polish Section osadniczej* / *Metropolis as new loops of settlement system*, Warszawa, 19 October 2004.
- [2] Hruža J., *Teorie Města*, Nakladatelství Československé Akademie Véd Praha 1965; Сокращенный перевод с чешского, Л. Б. Мостовой; Теория Города, Иржи Груза, Издательство литературы по строительству, Москва 1972. c.236
- [3] ESLARP: Walkability&Livability East St Louis Action Research; The New Urbanism: 13 points, <http://www.estarp.uiuc.edu/la/LA338-S01/groups/e/>
- [4] Soloducha K., Cymer A., Artman M., Maruda K., Gajo A., Lipiec A., *Laureat nagrody Pritzкера w 1994* / *The Winner of the Pritzker's Award in 1994*, Sztuka Architektury / *The Art of Architecture* / www.sztuka-architektury.pl
- [5] Krzaklewski S., *Kameralność w wielorodzinnych zespołach mieszkaniowych*, praca doktorska, Kraków 2010. / *Intimacy in a multi-family residential complex – PhD thesis*.

il. 1. *Pedestrian pockets* powiązane pętlową komunikacją szynową. Interpretacja graficzna autora (w określonym terenie na podkładzie mapowym w szczegółowości 1 : 50000) / *Pedestrian pockets connected with a loop communication rail*. Author's graphic interpretation (on a defined area on the map basis, with the precision of 1 : 50000

